

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ. 410.006.03.2016

P/16/070

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

ul. Kraszewskiego 8, 35-016 Rzeszów

T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06

lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/16/070 – Przeciwdziałanie e-uzależnieniu dzieci i młodzieży
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
<i>Kontrolerzy</i>	Barbara Lew, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/47/2016 z dnia 9 czerwca 2016 r. Wilhelm Dmytrów, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/48/2016 z dnia 9 czerwca 2016 r. (dowód: akta kontroli str. 1 - 2)
<i>Jednostka kontrolowana</i>	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 2 w Rzeszowie (dalej Poradnia), ul. Rejtana 3, 35 – 326 Rzeszów
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Pani Dorota Dominik - Dyrektor Poradni od 1 września 2013 r. (dowód: akta kontroli str. 3-4)

Ocena ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

W latach 2013 – 2016 Poradnia, poza zróżnicowanymi działaniami i podejmowanymi inicjatywami w zakresie przeciwdziałania nadużywaniu przez dzieci i młodzież nowoczesnych technologii, nie prowadziła wyodrębnionej statystyki związanej z e-uzależnieniami.

Działania Poradni zmierzające do ujawnienia zagrożeń związanych z problemem nadużywania Internetu były rzetelne, poza stwierdzonymi w kontroli przypadkami: niesporządzenia diagnoz, wydania opinii po upływie ustawowego terminu oraz braku dat wpływu wniosków o wydanie opinii.

W okresie objętym kontrolą problem nadużywania komputera i Internetu rozpoznano u 37 dzieci.

Poradnia rozpoznawała potrzeby środowiska lokalnego w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i skierowała do dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek dwie oferty działań profilaktycznych odnoszących się do e-uzależnień. Oferta w zakresie przeciwdziałania e-uzależnieniu obejmowała szkolenia dla nauczycieli szkół i przedszkoli, rad pedagogicznych oraz prelekcje dla rodziców, których tematyka odpowiadała złożonym zapotrzebowaniom.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

Poradnia nie współpracowała z organizacjami realizującymi działania profilaktyczne finansowane z Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych (FRPH) w zakresie zagrożenia uzależnieniem od komputera i Internetu, adresowane do dzieci i młodzieży na terenie Gminy Miasta Rzeszów.

Funkcjonujący w Poradni system doskonalenia zawodowego sprzyjał podnoszeniu kwalifikacji z zakresu e-uzależnienia. W kontrolowanym okresie pracownicy merytoryczni Poradni udzielający dzieciom i ich rodzicom pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczestniczyli w konferencjach i szkoleniach. Ponadto korzystali z ogólnodostępnych materiałów informacyjnych i szkoleniowych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Działalność edukacyjna i diagnostyczna związana z problemem e-uzależnienia

Opis stanu
faktycznego

1. Poradnia była właściwa miejscowo dla publicznych i niepublicznych placówek oświatowych, zlokalizowanych na terenie Gminy Miasto Rzeszów. Na podstawie porozumienia zawartego między organami prowadzącymi poradnie, mogła także udzielać pomocy uczniom, ich rodzicom i nauczycielom przedszkoli, szkół i placówek nie mających siedziby na terenie miasta Rzeszowa. Organem prowadzącym była Gmina Miasto Rzeszów.

Populacja dzieci na obszarze działania Poradni wynosiła 36.524, w tym: do 4 lat – 10.120 dzieci, od 5 do 9 lat – 9.368 dzieci, od 10 do 14 lat – 7.645 dzieci i powyżej 14 lat – 9.391 dzieci. Poradnia współpracowała m.in. z 41 przedszkolami publicznymi, 8 oddziałami przedszkolnymi w szkole podstawowej, 48 przedszkolami prywatnymi i punktami przedszkolnymi, 25 szkołami podstawowymi, 17 gimnazjami, 31 szkołami ponadgimnazjalnymi, oraz 76 innymi placówkami świadczącymi pomoc dzieciom i rodzinie (np. 29 poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w województwie podkarpackim, 2 zespołami kuratorskimi, 5 uczelniami wyższymi, ośrodkami pomocy społecznej, Stowarzyszeniem na Rzecz Dzieci z Nadpobudliwością Ruchową).

(dowód: akta kontroli str. 5-52)

W latach szkolnych 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016 (do 31 marca 2016 r.) Poradnia wydała odpowiednio 557, 629 i 251 orzeczeń. Związane one były głównie z potrzebą kształcenia specjalnego (m.in. w związku z niepełnosprawnością ruchową – w tym z afazją, oraz autyzmem – w tym z zespołem Aspergera) oraz z potrzebą indywidualnego nauczania. Ponadto w badanym okresie wydano odpowiednio 1987, 2554, 1040 opinii związanych z udzieleniem bezpośredniej pomocy, głównie w sprawach: dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia, objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole lub placówce, odroczenia rozpoczęcia spełnienia przez dziecko obowiązku szkolnego, oraz specyficznych trudności w uczeniu się.

Statutowymi celami Poradni było: udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu; udzielanie rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowaniem i kształceniem dzieci i młodzieży; wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Do zadań Poradni należało m.in.

diagnozowanie² dzieci i młodzieży, udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych.

W żadnym z aktów normatywnych wewnętrznych, obowiązujących w Poradni, nie było zapisu związanego z e-uzależnieniami. Poradnia, oprócz sprawozdawczości do Systemu Informacji Oświatowej, nie prowadziła dodatkowo żadnej ewidencji, ani statystyki dotyczącej e-uzależnień. Pani Irena Orkisz – Wicedyrektor Poradni, wyjaśniła, że Poradnia jest przygotowana do świadczenia m.in. następujących rodzajów profilaktyk: przemocy i agresji, zaburzeń zachowania i emocji, zdrowia, dysleksji, uzależnień zapobiegania deficytom rozwojowym (wczesne wspomaganie rozwoju dziecka, terapia integracji sensorycznej), logopedyczna (badania przesiewowe), oraz, że *„nie ma uregulowania wewnętrznego, w którym byłyby wymienione w sposób enumeratywny profilaktyki, do jakich przygotowana jest Poradnia”*.

Poradnia prowadziła działalność diagnostyczną w formie diagnoz psychologicznych, pedagogicznych, logopedycznych i lekarskich, oraz związaną z wyborem kierunku kształcenia i zawodu, a także planowaniem kształcenia kariery zawodowej. Pomoc bezpośrednia udzielona dzieciom i młodzieży na zajęciach prowadzonych przez pracowników Poradni świadczona była m.in. w formach zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, terapii logopedycznej, pomocy indywidualnej, indywidualnych porad zawodowych na podstawie badań. Ponadto, realizowała pomoc w formie porad bez badań, oraz porad po badaniach przesiewowych. Poradnia nie realizowała terapii dla zagrożonych uzależnieniami.

Pani Dorota Dominik – Dyrektor Poradni wyjaśniła, że jeżeli w toku diagnozy psychologiczno-pedagogicznej pojawi się problem e-uzależnienia, diagnosta proponuje rodzicowi/opiekunowi prawnemu dziecka kontakt z poradnią specjalistyczną, której zadaniem jest praca z osobami uzależnionymi oraz, że Poradnia *„rozpoznaje problem wstępnie, natomiast szczegółową diagnozę uzależnienia behawioralnego pozostawia poradniom specjalistycznym”*.

Poradnia nie zawierała porozumień, umów, z podmiotami zewnętrznymi w celu realizacji działań profilaktycznych związanych z e-uzależnieniami (nie posiadała zdolności prawnej do zawierania porozumień). Zadania wynikające z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie *szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych*³ oraz wynikające ze statutu Poradni realizowano na podstawie zgłoszeń wpływających ze szkół, oraz pisemnych wniosków rodziców/opiekunów prawnych dzieci.

(dowód: akta kontroli str. 5-17, 53-74, 83-88, 100-118, 145-260)

2. W wyniku analizy 5581 opinii wydanych w okresie objętym kontrolą, stwierdzono w Poradni 37 przypadków dzieci, urodzonych w latach 1998 – 2010, których trudności edukacyjne lub wychowawcze mogły wiązać się z nadużywaniem mediów elektronicznych. Problem ten zauważono podczas badań prowadzonych przez Poradnię na wniosek rodziców/opiekunów prawnych. Rodzice/opiekunowie prawni

² Diagnoza dzieci i młodzieży prowadzona była w celu określenia indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych potrzeb psychofizycznych dzieci i młodzieży, wyjaśnienia mechanizmów ich funkcjonowania w odniesieniu do zgłaszanego problemu oraz wskazania sposobu rozwiązania tego problemu. Efektem diagnozowania dzieci i młodzieży było w szczególności wydanie opinii, wydanie orzeczenia o potrzebie: kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego lub indywidualnego nauczania, objęcie dzieci i młodzieży albo dzieci i młodzieży oraz rodziców bezpośrednią pomocą psychologiczno-pedagogiczną, wspomaganie nauczycieli w zakresie pracy z dziećmi i młodzieżą oraz rodzicami.

³ Dz. U. z 2013 r., poz. 199

tych dzieci w uzasadnieniach wniosków o ich badanie diagnostyczne w Poradni, podali m.in.: pisanie w lustrzanym odbiciu, trudności w czytaniu, badanie w kierunku dysleksji i dysortografii, problem z koncentracją, niepokojące zachowanie, problemy wychowawcze, nadpobudliwość, problemy w przedszkolu w trakcie zajęć dydaktycznych, problem opanowania emocji, podejrzenie o niedojrzałość szkolną, wolne tempo pracy, trudności w adaptacji do dyscypliny szkolnej. W wyniku analizy 37 akt spraw dotyczących działalności diagnostycznej Poradni, stwierdzono, że:

- jej podopieczni poddawani byli diagnozowaniu w celu określenia indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, możliwości psychofizycznych oraz mechanizmów wyjaśniających ich funkcjonowanie,
- w 30 przypadkach Poradnia, zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie *szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych*, wydawała opinie na wniosek rodziców w terminach od 1 do 27 dni od dnia złożenia wniosku,
- w 1 przypadku opinia została wydana w terminie 35 dni od dnia złożenia wniosku,
- w 6 przypadkach nie została potwierdzona przez Poradnię data wpływu wniosku o wydanie opinii,
- w 31 przypadkach badania zrealizowane na wniosek rodzica/opiekuna prawnego dziecka złożony do Poradni, zostały zakończone odpowiednim dokumentem pn. „*Diagnoza psychologiczna*”, „*Diagnoza pedagogiczna*”, oraz
- w 6 przypadkach dokumentacja zrealizowanych badań nie zawierała odpowiedniej diagnozy⁴ (pedagogicznej, psychologicznej).

Wydawane w Poradni opinie zawierały w swej treści elementy wymienione w przepisie § 6 ust. 1 cytowanego wyżej rozporządzenia. We „*Wskazaniach dla rodziców dotyczących pracy z dzieckiem/pełnoletnim uczniem*” zbadanych 37 opinii, zawarte były m.in. następujące zapisy: „*ograniczyć kontakt z komputerem*”, „*ograniczenie godzin spędzonych przed komputerem*”, „*kontrolować czas i sposób korzystania z komputera*”, „*ograniczyć dostęp do gier komputerowych przeznaczonych dla młodzieży*”, „*ważne jest przerywanie momentów nadmiernej ekscytacji np. podczas gry na komputerze*”, „*zaleca się ograniczenie bodźców mogących rozpraszać dziecko podczas odrabiania lekcji (telewizor, radio, komputer)*”, „*niezbędne jest dopilnowywanie przestrzegania przez dziecko zasad higieny umysłowej (systematyczne spożywanie posiłków, odpowiednia ilość snu, ograniczenie ilości godzin spędzonych przed komputerem)*”.

Pani Dorota Dominik wyjaśniła, że przepływ informacji pomiędzy szkołą a Poradnią o uczniach nadużywających mediów elektronicznych „*nigdy nie jest i nie może być bezpośredni*”, ponieważ wszelkie działania diagnostyczne, terapeutyczne i konsultacyjne Poradnia prowadzi wyłącznie na wniosek i za zgodą rodziców. Opinie jakie Poradnia wydaje wraz z przynależnymi „*zaleceniami dla nauczycieli*” należą do wyłącznej dyspozycji rodziców/opiekunów prawnych dzieci i tylko przez nich mogą być do szkoły przekazywane. Tylko za zgodą rodziców Poradnia może kontaktować się ze szkołą w sprawie uczniów „*i takie sytuacje mają miejsce, choć w wymienionym okresie nie wystąpiło to zjawisko*”. W przypadku wszelkich uzależnień behawioralnych, w tym e-uzależnień każdy jednostkowy problem jest rozpoznawany w pierwszej kolejności przez pedagoga szkolnego, który informuje rodziców/opiekunów prawnych dzieci o „*możliwości pomocy instytucjonalnej*”. W przypadkach e-uzależnień pedagog szkolny kieruje rodzica z dzieckiem do Centrum Leczenia Uzależnień w Rzeszowie, Regionalnego Ośrodka

⁴ W ocenie Najwyższej Izby Kontroli diagnoza (rozpoznanie) jest elementem procesu badania, stanowi bowiem cel badania, które jest wykonywane na wniosek rodzica/opiekuna prawnego dziecka. Odrębną sprawą jest wydanie opinii, która ma charakter ewentualny, jeżeli uprawniona osoba złoży w Poradni osobny wniosek w tej sprawie. Z tej przyczyny diagnoza ma swój osobny i niezależny od opinii byt. Może być dokumentem kończącym działania Poradni w zakresie badania, jeżeli uprawniona osoba nie wystąpi z wnioskiem o wydanie opinii.

Rehabilitacyjno-Edukacyjnego w Rzeszowie (Dzienny Oddział Rehabilitacji Psychiatrycznej Dzieci i Młodzieży) lub poradni psychiatrii dziecięcej. Podobne wskazania dla rodziców podejmuje także Poradnia, jeśli „w toku diagnozy problem zostanie zidentyfikowany jako e-uzależnienie”.

(dowód: akta kontroli str. 65-70, 75-95, 145-260)

3. Pracownicy Poradni prowadzili działania profilaktyczne w zakresie e-uzależnień w formie szkoleń dla nauczycieli szkół i przedszkoli, prelekcji dla rodziców, oraz konsultacji dla rodziców po prelekcjach.

W latach szkolnych 2014/2015 i 2015/2016 Poradnia przedstawiała jednostkom uprawnionym do korzystania z usług Poradni propozycje tematów szkoleń dla nauczycieli i rodziców, dotyczących problemu e-uzależnień w tematach: „Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie”, oraz „Zyski i straty, czyli korzystanie z gier komputerowych”.

Pani Dorota Dominik poinformowała, że informacje o ofercie szkoleniowej Poradni przekazywano w sposób zwyczajowo przyjęty, tj. poprzez umieszczenie ich w skrzynkach na korespondencję, które znajdują się w Wydziale Edukacji Urzędu Miasta w Rzeszowie „bez konieczności potwierdzania odbioru”.

Poradnia w ramach rozpowszechniania informacji o możliwościach pomocy związanych z uzależnieniami, przekazywała informacje na stronach internetowych <http://ppp2.rzeszow.pl/> oraz na tablicy ogłoszeń w Poradni. Zamieszczano tam bieżące informacje i zaproszenia na konferencje, warsztaty i szkolenia dla rodziców (np. w piśmie z dnia 8 września 2014 r. adresowanym do dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek Miasta Rzeszowa, zawarto m.in. treść „proszę o zapoznanie się z załączonym wykazem tematów szkoleń, spotkań z nauczycielami i rodzicami, realizowanych przez Poradnię (...) Prosimy o zgłaszanie zapotrzebowania na szkolenia lub konsultacje w szkołach”). Pani Irena Orkisz – Wicedyrektor Poradni podała, że rodzice są informowani bezpośrednio przez pracowników Poradni w trakcie omówienia lub podsumowania diagnozy dziecka. Poradnia nie prowadzi dziennika elektronicznego, oraz nie działa w niej tzw. rada rodziców.

Potrzeby szkół i placówek w powyższym zakresie realizowano na podstawie niżej wymienionych, 6 pisemnych zapotrzebowań:

- w dniu 6 października 2014 r. z Przedszkola Publicznego nr 20 w Rzeszowie z prośbą o szkolenie dla rodziców i rady pedagogicznej w temacie „Zyski i straty, czyli korzystanie z gier komputerowych”,
- w dniu 16 września 2014 r. z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 7 w Rzeszowie zapotrzebowanie na realizację szkolenia dla rodziców w temacie „Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie”,
- w dniu 18 września 2014 r. ze Szkoły Podstawowej nr 10 w Rzeszowie z prośbą o szkolenie dla nauczycieli w temacie „Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie”,
- w dniu 18 września 2014 r. z Zespołu Szkół Społecznych nr 2 w Rzeszowie z prośbą o szkolenie dla nauczycieli i rodziców w temacie „Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie”,
- w dniu 19 września 2014 r. ze Szkoły Podstawowej nr 8 w Rzeszowie na realizację spotkania z rodzicami w temacie „Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie” (prelekcja połączona z odpowiedziami na ewentualne pytania rodziców) oraz organizację punktu konsultacyjnego dla rodziców i nauczycieli w czasie wywiadówek,

- w dniu 4 marca 2015 r. z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie o wygłoszenie prelekcji dla nauczycieli nt. „Psychologicznych aspektów Cyberprzemocy”⁵.

Szkolenia, prelekcje i debaty zostały przez Poradnię zrealizowane. Potwierdzeniem realizacji były: listy obecności, treść harmonogramów pracy wykładowców (prelegentów), pisemne delegowanie pracownika do przeprowadzenia szkolenia, bądź pisemne podziękowania za przeprowadzone szkolenie, przysyłane przez osoby zamawiające. Prelekcje i szkolenia dla szkół i placówek, prowadzone w ramach działalności statutowej Poradni, trwały około dwóch godzin lekcyjnych i odnosiły się w swych treściach do problematyki uzależnienia od Internetu i gier komputerowych, w tym mechanizmów jego powstawania, sygnałów ostrzegawczych wskazujących na nadmierne korzystanie z sieci, strategii postępowania z dziećmi i młodzieżą dotkniętą tym problemem, oraz profilaktyki uzależnienia od Internetu.

Ponadto w dniach 1 marca 2016 r. i 21 kwietnia 2016 r., Poradnia przeszkoliła dwie grupy nauczycieli⁶ w zakresie „Rozwój psychoseksualny dzieci i młodzieży – norma i patologia”, na których to szkoleniach omówiono zagrożenia związane z aktywnością młodzieży w sieci, tj. pornografii, oraz nowych form cyberprzemocy jak sexting i grooming. Program szkoleń obejmował problematykę uzależnień od nowych zjawisk dotyczących seksualności młodzieży, w szczególności pornografii w Internecie, korzystania z niej przez młodzież i niebezpieczeństwa uzależnienia się od niej. Szkolenia prowadziła psycholog-seksuolog Poradni, biegły sądowy, pani Magdalena Czyżewska-Kilar, która oświadczyła, że każdy z wykładów trwał 3 godziny zegarowe.

Poradnia nie informowała bezpośrednio rodziców o działaniach profilaktycznych organizowanych w jednostkach zgłaszających zapotrzebowanie na takie działania w zakresie e-uzależnień. Obowiązek poinformowania adresata końcowego – rodzica/opiekuna prawnego dziecka był zadaniem placówki zgłaszającej zapotrzebowanie.

(dowód: akta kontroli str. 65-74, 100-118, 126-144, 343-352, 378-381)

4. W latach 2013–2016 Poradnia nie finansowała statutowych działań profilaktycznych na rzecz szkół i rodziców (np. warsztatów, szkoleń, spotkań dla rodziców). Poradnia poniosła wydatki wyłącznie na doskonalenie zawodowe zatrudnionych pracowników.

W badanym okresie Poradnia prowadziła z zakresu e-uzależnień następujące działania:

- w roku 2015, Poradnia zrealizowała projekt „Szkoła bezpieczna i przyjazna dla dzieci, rodziców i nauczycieli”. Projekt był realizowany jako działanie w ramach Rządowego Projektu Bezpieczna i Przyjazna Szkoła na lata 2014-2016 i sfinansowany został ze środków dotacji celowej, na podstawie porozumienia zawartego w dniu 15 maja 2015 r. pomiędzy Podkarpackim Kuratorem Oświaty, działającym w imieniu Wojewody Podkarpackiego, a Gminą Miasta Rzeszów.

⁵ Temat prelekcji określony w zapotrzebowaniu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie (nie objęty ofertą szkoleniową Poradni na lata 2014-2016).

⁶ M.in. ze szkół: Zespołu Szkół Nr 8 w Rzeszowie, Gimnazjów Nr 1, 2, 8, 10 i 11 w Rzeszowie, Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego Sióstr Prezentek w Rzeszowie, II Liceum Ogólnokształcącego w Rzeszowie, II Liceum Ogólnokształcącego w Rzeszowie, Zespołu Szkół Plastycznych w Rzeszowie, Zespołu Szkół Nr 6 w Rzeszowie, Zespołu Szkół Nr 7 w Rzeszowie, Zespołu Szkół Muzycznych w Rzeszowie, Zespołu Szkół Elektronicznych w Rzeszowie, Zespołu Szkół Samorządowych w Rzeszowie, Zespołu Szkół Nr 4 w Rzeszowie, Zespołu Szkół Spożywczych w Rzeszowie, Zespołu Szkolno-Przedszkolnego Nr 5 w Rzeszowie, I Liceum Ogólnokształcącego w Rzeszowie, Zasadniczej Szkoły Odzieżowej w Rzeszowie

Jednym z celów szczegółowych projektu była profilaktyka uzależnienia od gier komputerowych i Internetu⁷,

- w roku 2013 r., pracownicy Poradni wzięli udział w bezpłatnej, regionalnej konferencji *„Uzależnienia behawioralne – profilaktyka i leczenie”*, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN.

Dyrektor Poradni podała, że Poradnia nie realizowała zadań w zakresie e-uzależnień finansowanych ze środków FRPH oraz, że *„nikt też nigdy nie zgłosił do Poradni takiej oferty”*.

(dowód: akta kontroli str. 65-70, 261-342)

5. Działania profilaktyczne dotyczące e-uzależnień wynikające ze zgłoszonych zapotrzebowań ze szkół przedstawiono w pkt. 3. Wnioski szkół i placówek, adresowane do Poradni, w sprawie realizacji działań profilaktycznych w formie szkoleń dla nauczycieli szkół i przedszkoli, prelekcji dla rodziców, oraz konsultacji dla rodziców po prelekcjach, nie zawierały informacji (nie odnosiły się) do programów profilaktycznych szkół.

Dyrektor Poradni, odnośnie działań Poradni wymienionych w pkt. 3, wyjaśniła, że działania te *„prawdopodobnie wiązały się z programami profilaktycznymi szkoły, tj. tzw. szkolnymi programami profilaktyki (...) jednakże, Poradnia nie dysponuje wiedzą o szczegółach prowadzonych przez szkoły programów profilaktycznych”*.

W ofertach przedstawianych jednostkom uprawnionym do korzystania z pomocy Poradni wskazywano grupy, do których miałyby być skierowane działania. W realizacji programów *„Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie”, „Zyski i straty, czyli korzystanie z gier komputerowych”, „Psychologicznych aspektów Cyberprzemocy”* oraz *„Rozwój psychoseksualny dzieci i młodzieży – norma i patologia”* stosowano profilaktykę uniwersalną kierowaną do grup, tj. do rodziców i nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 65-74, 100-118)

6. W Poradni w roku szkolnym 2013-2014 zatrudnionych było: 11 psychologów, 14 pedagogów, 2 logopedów i 1 socjolog (28,2 etatu); w roku szkolnym 2014-2015: 14 psychologów, 15 pedagogów, 2 logopedów i 1 socjolog (31,4 etatu); w roku szkolnym 2015-2016: 13 psychologów, 15 pedagogów, 2 logopedów i 1 socjolog (31 etatów).

Pracownicy Poradni uczestniczyli w szkoleniach, konferencjach i warsztatach uzupełniających ich wiedzę na temat e-uzależnień. W 2015 r. 1 osoba wzięła udział w konferencji *„Wychowanie w cyberprzemocy”*, która w programie przewidywała takie tematy jak: dzieciństwo on-line, cyberprzemoc dzieci i młodzieży, cyfrowa demencja jako potencjalne zagrożenie dla rozwoju dzieci i młodzieży, kontrola rodzicielska w sieci – jak ograniczyć dostęp do niewłaściwych treści w Internecie. W tym samym roku 1 osoba uczestniczyła w szkoleniu informacyjno-warsztatowym *„Trzy Światy – Autyzm, Zespół Aspergera, ADHD”*. W 2016 r. 1 osoba uczestniczyła w szkoleniach: *„Podejście behawioralno-poznawcze w psychoterapii”* organizowanym przez Ośrodek Psychoterapii Systemowej w Krakowie, w ramach którego prowadzone były warsztaty techniki behawioralnej i poznawczej; *„Psychoterapia poznawczo-behawioralna w pracy z perfekcjonizmem”*, prowadzonym przez Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Poza Schematami w Warszawie oraz *„Interwencja kryzysowa wobec dzieci i młodzieży”* prowadzonym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie.

⁷ https://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/12/prezentacja_bezpieczna_i_przyjazna_szkola.pdf

Poradnia korzystała z materiałów informacyjnych stowarzyszeń i fundacji realizujących zadania z zakresu e-uzależnień, w ramach programów rządowych. Były to m.in. broszury Fundacji Poza Schematami dla specjalistów prowadzących zajęcia profilaktyczne w przedszkolach oraz dla dzieci: *„Kreatywna profilaktyka dla najmłodszych. Poradnik dla realizatorów zajęć”*, a także *„Rysia i Tolek na Cyberzachodzie, czyli opowieść o tym, jak dwóch małych śmiałków Internet przemierzało i wiele przygód miało”*. Fundacja Poza Schematami przekazywała także publikacje *„Profilaktyka uzależnień behawioralnych wśród młodzieży gimnazjalnej”*, *„BHP użytkownika mediów elektronicznych”*, oraz *„Miłość a elektroniczna fascynacja”*. Pani Dorota Dominik podała, że wszystkie powyższe publikacje były bezpłatne, współfinansowane ze środków FRPH, oraz że *„wymienione publikacje przekazano pracownikom Poradni”*. Na potrzeby Poradni zakupiono z własnych środków monografię *„Uzależnienia behawioralne”*, pod naukową redakcją prof. M. Jędrzejko, B. Rosika i M. Kowalskiego.

(dowód: akta kontroli str. 65-70, 353-361, 370-377)

7. Pracownicy Poradni w 6 placówkach zgłaszających zapotrzebowanie (tj. w: Przedszkolu Publicznym nr 20 w Rzeszowie, Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 7 w Rzeszowie, Szkole Podstawowej nr 10 w Rzeszowie, Zespole Szkół Społecznych nr 2 w Rzeszowie, Szkole Podstawowej nr 8 w Rzeszowie i Pedagogicznej Bibliotece w Rzeszowie) prowadzili szkolenia i prelekcje odnoszące się do e-uzależnień, na temat: *„Zyski i straty, czyli korzystanie z gier komputerowych”*, *„Dziecko w sieci – bezpieczeństwo dziecka, relacje w Internecie”*, *„Psychologiczne aspekty cyberprzemocy”*, a ponadto *„Rozwój psychoseksualny dzieci i młodzieży – norma i patologia”* - adresowane do rodziców i nauczycieli. Zajęcia dotyczące e-uzależnień prowadzone były przez 3 pracowników Poradni, posiadających kwalifikacje do tego typu zajęć.

Przeglądane akta spraw nie zawierały informacji dotyczących czasu trwania konsultacji po prelekcjach.

Pani Dyrektor Poradni podała, że Poradnia *nie posiada informacji dotyczących liczebności uczniów w szkołach*.

W ofertach przedstawianych jednostkom uprawnionym do korzystania z pomocy Poradni, wskazywano grupy, do których miałyby być skierowane działania.

(dowód: akta kontroli str. 65-70, 100-118, 362-369)

8. W okresie objętym kontrolą udzielono pomocy psychologiczno-pedagogicznej 37 dzieciom (co opisano w pkt. 2), u których stwierdzono skłonność do nadużywania mediów elektronicznych, w formie przeprowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej i wydania opinii, zawierającej m.in. wskazania dla nauczycieli oraz wskazania dla rodziców, dotyczące pracy z dzieckiem.

Po badaniach przeprowadzane były konsultacje lub omówienia problemu z rodzicami/opiekunami prawnymi. Pani Dyrektor Poradni podała, że Poradnia nie prowadzi *„terapii dzieci e-uzależnionych, ponieważ może to robić jedynie instytucja do tego uprawniona, zatrudniająca certyfikowanych terapeutów uzależnień”*.

(dowód: akta kontroli str. 53-64, 65-70, 83-88, 145-260)

9. W dniach 23 kwietnia 2015 r. i 28 sierpnia 2015 r., Dyrektor Poradni opracowała recenzje dwóch programów profilaktyczno-edukacyjnych dla Stowarzyszenia na Rzecz Dzieci z Nadpobudliwością Psychoruchową w Rzeszowie, na tematy: *„Bezpieczna młodzież i dzieci przy komputerze i w sieci”*, oraz *„Bezpieczne szybowanie po Internecie – działania na rzecz bezpiecznego korzystania z komputera i Internetu dla dzieci i młodzieży”*, zawierające w swej treści problematykę uzależnienia dzieci i młodzieży od komputera, Internetu oraz gier komputerowych. Adresatami obydwu programów byli uczniowie klas IV – VI szkoły podstawowej i klas I – III gimnazjum.

Pani Dyrektor podała, że Poradnia współpracowała z Centrum Leczenia Uzależnień w Rzeszowie (w zakresie szkolenia, kierowania dziecka z rodzicem/opiekunem prawnym, oraz w ramach Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego), Regionalnym Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjnym oraz Stowarzyszeniem Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN oraz, że *współpraca ta realizowana jest bezkosztowo, w ramach współpracy instytucji i „nie jest formalizowana poprzez umowy, a kontakty i konsultacje przeprowadzane są w ramach spotkań pracowników lub telefonicznie”*. Przeglądane akta 37 spraw nie zawierały dokumentów odnoszących się do współpracy Poradni z wyżej wymienionymi ośrodkami leczenia i profilaktyki.

(dowód: akta kontroli str. 51-52, 65-70, 142-144)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Przepis § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* określał m.in., że Poradnia wydaje opinie na pisemny wniosek rodzica dziecka albo pełnoletniego ucznia, którego dotyczy opinia, w terminie nie dłuższym niż 30 dni, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach w terminie nie dłuższym niż 60 dni, od dnia złożenia wniosku. W kontroli ustalono, że w sprawie nr 23552355 opinia z dnia 17 maja 2016 r., została wydana w terminie 35 dni od złożenia wniosku, co pani Irena Orkisz – Wicedyrektor Poradni wyjaśniła, że „*nastąpiła pomyłka przy pisaniu opinii*”, a w rejestrze dokumentów z badania jest podana „*prawidłowa, terminowa data*”.

(dowód: akta kontroli str. 75-82, 89-93)

2. Zgodnie z „*Procedurą wydawania opinii i informacji o wynikach diagnozy przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 2 w Rzeszowie*”, obowiązującą w Poradni, wniosek o wydanie opinii o wynikach diagnozy powinien zawierać pieczęć „*data wpływu*”. W kontroli ustalono, że w 6 przypadkach nie została stwierdzona (poświadczona) przez Poradnię data wpływu wniosku o wydanie opinii, co pani Irena Orkisz wyjaśniła tym, że brak daty wynika: „*z nieuwagi pracownika*”, „*z niedopatrzenia*”, z „*natłoku spraw związanych z wydaniem opinii*”, czy z „*koncentracji uwagi bardziej na szczególnie trudnej sytuacji badanego dziecka i możliwościach pomocy, niż na formalnych aspektach*”.

(dowód: akta kontroli str. 75-82, 89-95)

3. Zgodnie ze Statutem Poradni, zadaniem Poradni jest diagnozowanie dzieci i młodzieży. W protokole z posiedzenia Rady Pedagogicznej, odbytego w dniu 23 kwietnia 2013 r., stwierdzono m.in., że praca diagnostyczna w Poradni przebiega w zespołach psychologiczno-diagnostycznych, a szczególnym elementem wspólnej pracy jest opracowanie diagnozy.

W kontroli ustalono, że na 37 badanych przypadków, w 6 przypadkach dokumentacja badań zrealizowanych na wniosek rodzica/opiekuna prawnego dziecka, nie zawierała odpowiedniej diagnozy (pedagogicznej, psychologicznej), co pani Irena Orkisz wyjaśniła, że brak oddzielnej diagnozy wynika z: „*niedopatrzenia pracownika*” – w 4 przypadkach, krótkiego stażu pracy specjalisty badającego – 1 przypadek, oraz faktu, że „*dziecko badał sam pedagog (...), a diagnoza jest zawarta w wydanej opinii*” i pedagog nie powiełał tej samej treści „*na oddzielnych drukach*” – 1 przypadek. Ponadto pani Irena Orkisz utrzymywała, że w każdym przypadku diagnoza zawierała się w wydanej opinii.

(dowód: akta kontroli str. 5-17, 75-82, 89-93, 119-125)

Ocena cząstkowa

Jednostka rzetelnie wykonywała zadania w zakresie profilaktyki i diagnozowania w zakresie e-uzależnień, co przyczyniało się do rozpoznawania e-uzależnień

u dzieci i młodzieży. Jednakże, w kontroli stwierdzono przypadki: niesporządzenia diagnoz w 6 sprawach, wydania opinii w 1 sprawie po upływie 30 dni od złożenia wniosku oraz braku dat wpływu wniosków o wydanie 6 opinii, które nie miały wpływu na ocenę kontrolowanej działalności.

IV. Uwagi i wnioski

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁸, wnosi o:

Wnioski pokontrolne

1. Wydawanie opinii na pisemny wniosek rodzica/opiekuna prawnego dziecka albo pełnoletniego ucznia, którego dotyczy opinia, z zachowaniem terminu wynikającego z przepisu § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych;
2. Dokumentowanie datą wpływu wniosków o wydanie opinii, zgodnie z „Procedurą wydawania opinii i informacji o wynikach diagnozy przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 2 w Rzeszowie”;
3. Opracowywanie diagnoz do badań diagnostycznych zrealizowanych na wniosek rodzica/opiekuna prawnego dziecka zgodnie ze Statutem Poradni, oraz protokołem z posiedzenia Rady Pedagogicznej, odbytego w dniu 23 kwietnia 2013 r., w którym stwierdzono m.in., że praca diagnostyczna w Poradni przebiega w zespołach psychologiczno-diagnostycznych, a szczególnym elementem wspólnej pracy jest opracowanie diagnozy.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia lipca 2016 r.

Kontrolerzy
Barbara Lew
Starszy inspektor k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

.....
podpis

.....
Podpis

⁸ Dz. U. z 2015 r., poz. 1096 oraz z 2016, poz. 677

Wilhelm Dmytrów
Główny specjalista k.p.

.....
podpis